Lieta Nr.A420346612
SKA-171/2016

# S P R I E D U M S

Rīgā 2016.gada 29.martā

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese I.Skultāne
tiesnese J.Briede
tiesnese R.Vīduša

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2011.gada 21.decembra lēmuma Nr.11-8/15202 atcelšanu, sakarā ar /pers. A/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 25.februāra spriedumu.

**Aprakstošā daļa**

[1] Pieteicēja /pers. A/ no 1992.gada 29.augusta saņēma apgādnieka zaudējuma pensiju, kas piešķirta viņas nepilngadīgajai meitai sakarā ar tēva nāvi.

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – aģentūra) konstatēja pensijas pārmaksu par laiku no 2011.gada 7.februāra līdz 31.augustam, jo pieteicējas meitai ir studiju pārtraukums no 2011.gada 7.februāra līdz 2012.gada 29.janvārim, un pieprasīja pieteicējai pārmaksu atmaksāt. Administratīvais process aģentūrā noslēdzās ar 2011.gada 21.decembra lēmumu Nr.11-8/15202.

Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā.

[2] Izskatot lietu sakarā ar pieteicējas apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa, pievienojoties rajona tiesas sprieduma motivācijai, ar 2015.gada 25.februāra spriedumu pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesas spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Likumdevējs ir atzinis, ka 18 gadu vecumu sasniegusi persona, kura turpina mācīties (studēt) izglītības iestādē dienas nodaļā, šajā laikā nevar apgādāt sevi un veikt algotu darbu, tādēļ paredzēts, ka šīm personām ir tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju.

[2.2] Pieteicējas meitai no 2011.gada 7.februāra līdz 2012.gada 29.janvārim bija studiju pārtraukums, proti, viņa minētajā laikā nestudēja. Apstāklis, ka pieteicējas meita netika eksmatrikulēta no izglītības iestādes un skaitījās Latvijas Universitātes studente, lietā nav būtisks. Lai būtu tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, ir nepieciešams konstatēt, ka persona faktiski mācās dienas nodaļā, kā dēļ ir darbnespējīga un nevar sevi apgādāt.

[2.3] Likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturtajā daļā minētais izņēmums nepārprotami attiecināms tikai uz pilna laika klātienes studentiem. Tas nav attiecināms uz visām personām, kurām ir studenta statuss, tostarp uz studentiem, kas mācās vakara vai neklātienes laika studiju programmās. Nav pamata uzskatīt, ka dienas studentiem akadēmiskā atvaļinājuma laikā būtu kādas priekšrocības iepretim citiem studentiem.

[2.4] Apstāklis, ka likumdevējs vēlāk ir precizējis tiesību normu, nav izšķirošs lietas iznākumā. Normas teksta precizēšana šādā gadījumā nenoved pie tā, ka tiesību norma maina savu sākotnējo mērķi.

[3] Pieteicēja par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot turpmāk minētos argumentus.

[3.1] Līdz 2013.gada 18.jūlijam, kad stājās spēkā grozījumi likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturtajā daļā, normatīvajos aktos nebija norādes, kā interpretējams minētā likuma 34.pantā noteiktais, ka valsts pensijas saņēmēja pienākums ir ziņot aģentūrai par tādu apstākļu iestāšanos, kas izraisa pensijas izmaksas pārtraukšanu vai grozījumus izmaksājamās pensijas apmērā.

[3.2] Neskatoties uz studiju pārtraukumu no 2011.gada 7.februāra līdz 2012.gada 29.janvārim, pieteicējas meita joprojām bija Latvijas Universitātes studente, kā arī atbilda visiem tā laika likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturtās daļas redakcijas nosacījumiem.

[3.3] Tiesa nepareizi interpretējusi likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturtajā daļā minēto jēdzienu „studē". Līdz grozījumu izdarīšanai minētā norma nebija precīzi formulēta.

[3.4] Pieteicējai nebija pamata uzskatīt, ka ir iestājušies apstākļi, kuri izraisa pensijas izmaksas pārtraukšanu, un attiecīgi nebija par šo faktu jāziņo.

[4] Aģentūra par kasācijas sūdzību iesniedza paskaidrojumu, norādot, ka tiesas spriedums ir pamatots, bet kasācijas sūdzība – noraidāma.

**Motīvu daļa**

[5] Apgabaltiesa, ņemot vērā tās pievienošanos rajona tiesas sprieduma argumentācijai, pareizi interpretējusi likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturto daļu, atzīstot, ka tās redakcija arī līdz grozījumu izdarīšanai skaidri noteica tikai to dienas nodaļas studentu tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensijas saņemšanu, kuri faktiski mācās (studē) un kuriem nav studiju pārtraukuma (neizmanto akadēmisko atvaļinājumu).

Arī Augstākā tiesa 2016.gada 17.marta spriedumā lietā Nr.SKA-185/2016 (*sk. minētā sprieduma 6.punktu*) atzinusi, ka likumdevēja griba arī pirms grozījumu izdarīšanas bija apgādnieka zaudējuma pensiju piešķirt tikai tām personām, kuras aktīvi ir nodarbinātas pilna laika klātienes studijās (faktiski ik dienas ir iesaistītas mācību procesā), līdz ar ko tās nevar strādāt un gūt ienākumus savai iztikai.

Kas uzskatāmas par pilna laika klātienes studijām, ir secināms no Augstskolu likuma normām, arī 1.pantā ietvertajiem terminu skaidrojumiem. Proti, pilna laika studijas ir tāds studiju veids, kuram atbilst 40 kredītpunkti akadēmiskajā gadā un ne mazāk kā 40 akadēmiskās stundas nedēļā. Akadēmiskā stunda un kredītpunkts ir studējošajiem noteikts *studiju darba laika apjoms*, kurā ir paredzēts apgūt studiju programmu, lai iegūtu attiecīgu izglītību. Atbilstoši minētā likuma 49.panta pirmās daļas 3.punktam studējošo var izslēgt no studējošo saraksta, ja nav nokārtoti pārbaudījumi vai nav veikti citi uzdevumi, kā arī atbilstoši 50.panta pirmās daļas 3.punktam studējošiem ir tiesības noteiktā kārtībā studijas pārtraukt un atsākt studijas. Tātad pārtraukuma laikā persona nav uzskatāma par personu, kas studē, jo tā nav nodarbināta ik dienas mācību procesā.

Savukārt ar 2013.gada 9.jūlija grozījumiem, likuma „Par valsts pensijām" 19.panta ceturto daļu papildinot ar vārdiem „izņemot laiku, kad persona ir pārtraukusi studijas", likumdevējs ir tikai precizējis minēto tiesību normu, lai novērstu iespējamus pārpratumus. Kā norādīts likumprojekta anotācijā, juridiskās skaidrības nodrošināšanai nepieciešams skaidri noteikt apgādnieka zaudējuma pensijas izmaksas kārtību gadījumos, kad personai ir studiju pārtraukums (akadēmiskais atvaļinājums) (*sk.* www.saeima.lv).

No minētā secināms, ka tiesības uz pensiju nenoteic studenta statuss pats par sevi, bet gan faktiska un regulāra piedalīšanās pilna laika mācību procesā. Akadēmiskais atvaļinājums ir studiju pārtraukums, ko studējošais ir tiesīgs izmantot atbilstoši Augstskolu likuma 50.panta pirmās daļas 3.punktam.

Tātad nav nozīmes kasatores minētajiem apstākļiem, ka meita nebija eksmatrikulēta, bet akadēmiskā atvaļinājuma laikā saglabāja studenta statusu, studiju vietu un formu.

[6] Likuma „Par valsts pensijām" 34.pants noteic, ka valsts pensijas saņēmēja pienākums ir ziņot sociālās apdrošināšanas pārvaldei par tādu apstākļu iestāšanos, kas izraisa pensijas izmaksas pārtraukšanu.

Ievērojot šā sprieduma iepriekšējā punktā atzīto, ka apgādnieka zaudējuma pensija nepienākas personai, kurai ir studiju pārtraukums, pieteicējas meitai nebija tiesības uz pensiju laikā, kad viņa izmantoja akadēmisko atvaļinājumu. Tātad pieteicējai kā pensijas faktiskajai saņēmējai bija jāseko līdzi meitas studiju procesam (studiju pārtraukumiem) un par šo apstākli bija jāziņo aģentūrai.

Apgabaltiesa minēto tiesību normu interpretējusi un piemērojusi pareizi.

[7] Kasācijas sūdzībā pieteicēja, vārds vārdā atkārtojot apelācijas sūdzībā norādīto un atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 145.pantu, paudusi viedokli, ka lieta ir sarežģīta, tāpēc tā būtu izskatāma mutvārdu procesā.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 339.panta pirmajai daļai kasācijas instancē lieta tiek izskatīta rakstveida procesā. Savukārt minētā likuma 112.[1]panta otrā daļa noteic, ka tiesa pēc sava ieskata var noteikt šīs lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, ja tā uzskata, ka lietu, kura izskatāma rakstveida procesā, lietderīgāk izskatīt tiesas sēdē. No minētajām tiesību normām izriet, ka tikai kasācijas instances tiesas kompetencē, neatkarīgi no procesa dalībnieku viedokļa, ir lemt, vai lieta skatāma mutvārdu procesā.

Konkrētajā gadījumā Augstākā tiesa neuzskata, ka šo lietu būtu lietderīgi izskatīt tiesas sēdē.

**Rezolutīvā daļa**

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta ceturto daļu, 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

**n o s p r i e d a**

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 25.februāra spriedumu, bet /pers. A/ kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese *(paraksts)* I.Skultāne

| | | |
|---|---|---|
| Tiesnese | *(paraksts)* | J.Briede |
| Tiesnese | *(paraksts)* | R.Vīduša |